

Слово ПРОСВІТИ

ГАЗЕТА ВСЕУКРАЇНСЬКОГО ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА» ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

СЕРПЕНЬ, Ч. 8 (50) 1998 РОКУ

БЛАГОСЛОВЕННА БУДЬ, ДЕРЖАВО,

У календарі нового літочислення Української держави карбується чітко й упевнено цифра «7». А це означає, що кризь здобутки і втрати процес державотворення не лише триває, але й став фактом доконаним і незворотним. Державу Україну визнає світ. Вона має Конституцію, державні символи, власну армію, національну валюту...

Та найголовніше — народилось уже покоління дітей під крилами нової України, яке крокуватиме 1 вересня в країну знань під зорею Незалежності. Діти волі карбуватимуть у пам'яті рідну абетку зі слів нових: А — Акт про незалежність України, Б — Батьківщина, дарована Богом, В — Вітчизна-Україна...

Хисткі ще кроки нашої держави, та сподіваймося, що разом із хворобами росту й поступу, рік у рік зникатимуть із нашого лексикону потвори-покручі — слова, народжені епохою безбожжя і брехні, і лише зі словників цієї епохи знатимуть діти, що воно таке: анархія, бюрократія, волонтаризм, голодомор, корупція, мафія, протекція, рекет, шантаж...

Слід учити нову абетку й нашим можливо-владцям, засвоюючи зчаста нові для себе поняття — порядність і честь, відповідальність перед Богом і народом, пошанування рідної мови, культури, звичаїв...

Не зайве й кожному громадянину ві усвідомити: від мене теж залежить доля моєї держави. Без маленької цеглини моєї праці чи ж постане велична будівля Українського Дому?

А власний Дім таки зведемо. І буятиме біля нього Дерево Українського Роду, полите потом українців усіх століть, сущих на всіх земних просторах...

Зі святом Незалежності Вас, дорогі українці, в усіх усюдах суцї. Зі святом, яке буде завжди з нами.

Оберігаймо скарб цей як належить — здобути кров'ю й потом Незалежність.



Світлана Василь Артюшенко



Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю.

Права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави.

Конституція України. Стаття 3.

НА ВСІ ВІКИ, НА ВСІ ЧАСИ!

ЗАБИЛО «ДЖЕРЕЛО» В ТАТАРБУНАРАХ

Добрий день, шановні друзі!

Мені б хотілося скористатися з доброї нагоди надіслати Вам газету «Лиман» зі статтею про проведення Свята Трійці й коротко розповісти про нашу організацію.

Татарбунарська міська організація «Джерело» Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка має статус юридичної особи, свій Статут, банківський рахунок, печатку. Організація була зареєстрована 8 грудня 1992 р. Одеським крайовим правлінням, а 1 березня 1993 р. рішенням виконкому Татарбунарської міської ради народних депутатів. Організація має представництво в міській раді. Депутати -- члени організації Агафія Сивокінь, Валерій Мазур.

Наші активісти проводять просвітницьку та культурну діяльність не тільки в місті, але й у районі, брали активну участь у виборчій кампанії в березні 1998 р., готуємося до нашого загального свята -- ювілею «Просвіти».

Л. РУДЕНКО,
голова організації

ГОТУВАЛИ СВЯТО ДІТИ

Четвертий рік на розі вулиць Київської та Дмитрова м. Татарбунари силами ентузіастів громадської організації «Просвіта» проводиться Свято Трійці, з метою відродження народних традицій. У неділю, 7 червня, під вечір після рясного літнього дощу на місце проведення свята почали сходитися сусіди.

Готувати свято почали діти. Вони перші рознесли звістку, що свято таки відбудеться. Організатори вигадували конкурси, пекли плачиди, готували подарунки дітям. Учасники принесли ослони, накріті домотканими килимами, гирі для змагань і свій добрий настрій. Свято почалося з того, що загравав баян Олександра Семеновича Павлова.

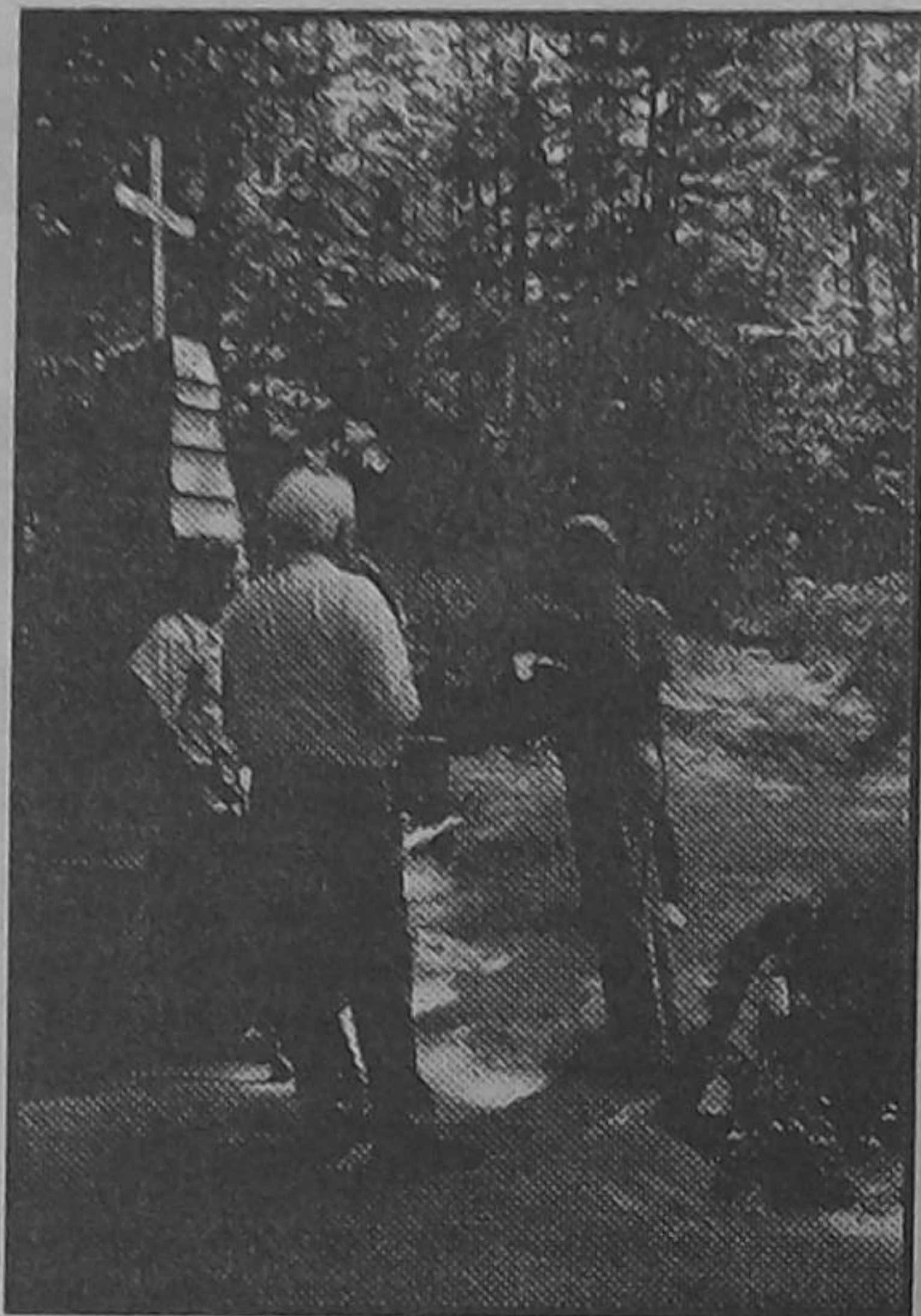
Щоразу все більше татарбунарців бере участь у цьому святі. Ось і тепер зібралось близько ста двадцяти чоловік. Людей прийшло не тільки більше, ніж у попередні роки, але й були вони активніші і розкутіші, не соромилися брати активну участь у спортивних змаганнях, веселитися від душі.

Веселій настрій свята задавали діти. Граф Кречун виявив себе найкращим танцюристом і найсильнішим серед однокласників. Ілля Ботезат із вродженим хистом розповідав смішинки, у свої 11 років, як справжній актор, завзято виступав перед сусідами. Оля Коваленко і Оля Сіда примусили всіх присутніх на святі підтримати виконувани ними українські народні пісні, а 6-річна Діана Мукієнко отримала приз як наймолодша солістка свята. Бандуристки, сестри-близнята Ірина та Світлана Рибіни розчулили жінок старшого віку українськими піснями «Очі сині, сині», «Мамина коса». Рекордсменом серед сусідів з підняття гирі став Олександр Юлінецький -- добрий приклад для своїх синів-підлітків.

До пізнього вечора лунали сміх, пісні на вулиці, і, що характерно, після свята люди розходилися з просвітленими обличчями, на підпитку не було жодного. Відроджуються традиції, відроджується душа народу.

На жаль, місцева влада до цього байдужа. Їй більше до серця комуністичній партійній «посиделки» і ностальгійний плач «о уме, чести и совести».

Л. КОБУШКИНА



Куліша і Шевченка-державника, твердого самостійника. Схрестилися погляди на постатях Івана Мазепи та Семена Палія, причетних і до Межигір'я...

Святині Межигір'я Тарас Шевченко згадував часто в листах, у творах і навіть у снах... «Бачив у сні Межигорського Спаса, Дзвонкову криницю...» (Щоденник, 30.06.1857 р.)

Один із ініціаторів установа пам'ятного каменя директор Державного музею визволення Києва Іван Вікован розповідає краям про козацьке завзяте петрівчан Анатолія Обозного, Миколи Старенького, Петра Сенька, Андрія Сутулова, Віктора Різанава... Два десятки людей своїми руками дотягли й установили цей камінець -- вагою до півтонни, зробили місток через потічок, обшили деревом Дзвонковий струмок, навели лад довкола. Микола Миколаєнко, член «Просвіти», один із рушіїв цього доброго почину, до своїх фізичних зусиль приклав... кілька

86-річний Григорій Самійленко розповідав про роки навчання у Межигірському керамічному технікумі, про останній напад на Межигір'я 1934 р., коли руйнували церкви динамітом. Тим часом священики УПЦ КП освятили меморіальний камінь, Дзвонкове джерело, окропили присутніх. Отець Богдан виголосив патріотичну проповідь.

До нашого гурту підходить іще один чоловік -- Володимир Яцина. Оперативно, за день чи ніч, він викарбував рельєфне зображення Поета й слова: «Встановлено на честь 155-річчя перебування Тараса Шевченка у Межигір'ї».

До нас ще підходять люди, працівники музею, просвітяни... Чується: «Добре було б спорудити неподалік затишну капличку із образом Божої Матері. Відвідувачі могли б поставити свічку. Розжевріти Вогник Пам'яті про видатних людей України, доля яких пов'язана із Межигірським Спасом». А й справді: скількох славетних українців

ПОЧУЙМО ГОМІН
ЗОЛОТИЙ ІЗ МЕЖИГІР'Я

Півтора століття тому над частиною Європи грянула хвиля національно-визвольних революцій. Австрійська імперія затріщала...

Трохи раніше, ніби відчуваючи цей дух оновлення, і наче за Божественним Промислом, явився Тарас Шевченко до уярмленої Вітчизни.

Кріпацтво, сирітство, 14 років чужини підсилюють його поривання і помисли... Туди, туди! До Дніпра, до степів широких, до прадідів великих -- він з ними не самотній! Отримав відпустку з Академії. 31 травня 1843 р. вже мчався... Додому!...

...Ці думки вихором пронеслися в моєму естві на велелюдді перед Межигірським Спасом червня 1998 р. Кілька слів кажу про це на подвійному святі: Трійці та освяченні Дзвонкового джерела і пам'ятного каменя-знака про відвідання Тарасом Шевченком Межигір'я пам'ятного 1843 року...

...А 5-6 червня Шевченко і разом з ним поет Гребінка та його сестра Людмила -- уже в Чернігові. Трохи побув у відомих аристократів-патріотів Тарновських, Галаганів. Подався до Києва. Десь 21--22 червня з'явився -- громом із ясного неба -- до Панька Куліша. Познайомились. Оглянули Києво-Печерську лавру, Софію. Поспілкувалися. Одвели душі... Тарасові -- 29, Пантелеймону -- 24. Молодший, та пробує удавати «метра». Таки спробував тримати себе зверхньо, але Тарас тактовно відкинув ці намагання амбітного земляка.

Прихопивши із собою знайомого київського художника Олексія Сенчила-Стефановського, 25 червня були вже у Межигір'ї.

...Кому не перехоплювало подих від споглядання однієї з найвизначніших українських святинь! Наші мандрівники це відчули -- у цьому куточку ідеально поєднуються чари мальовничої природи і свідомість про віковий життєствердуювальний вплив праведників монастиря на українську духовність... (Тим часом тут фаянсова фабрика, а монастир -- у черговому занепаді...) Добірне товариство багато про що гомоніло тоді вночі на плоті навпроти Межигір'я біля вогнища, під неймовірно зоряним небом. За віншуваннями лунали історичні пісні, поставала епопея вікових визвольних змагань. Відбулося зіткнення досить невіразних автономістських поглядів

власних віршів про Межигірський Спас і про нашого Поета. Справа з меморіальним знаком затяглася б на місяці без допомоги сільського голови Катерини Борисенко.

-- Зроблено добрий починок для нового відродження Межигір'я, -- наголосив гість зі столиці, голова Київського крайового об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка Юрій Гнаткевич. І закликав присутніх активніше залучати скарби нашої культури для консолідації української нації.

Бачу, як на тлі розкішного зеленояр'я і промов раз-по-раз пильно і просвітлено вдивляються краями в обриси Поета...

...Тарас Шевченко -- згусток національної енергії, кульова духовна блискавка для імперської ночі насилля і гніту... Напередодні його творчого подвигу. Тих 24 поезії геніального циклу «Три літа» -- 1843--44--45. Перший твір -- «Розрита могила», 21. 10. 1843, м. Березань. Поет причастився землею батьків. У всій ясності збагнув стан Вітчизни: Україна -- розрита могила! Від таких контрастів у його душі постала головна проблема українства тогодення: «Мусить бути у своїй хаті своя правда, і сила, і воля». Після «Трьох літ» українська державницька ідея розвивається по висхідній. Душителі української свободи це розуміли, тож вірші були опубліковані в імперії лише через 50 із лишком років.

ця земля пригорнула на козацькому цвинтарі? Ось поруч за високий паркан урядових дач, куди немає ходу 99,99 відсотка громадян України, частенько проскакують до святого місця авто з московськими номерами...

Богдан Хмельницький і Петро Могила, Іван Мазепа і Семен Палій, Остап Гоголь і Самійло Самусь, Максим Залізник і Петро Калнишевський, Микола Гоголь і Михайло Максимович, Михайло Бойчук, Олександр Довженко, Павло Тичина -- ось праведники Межигірського Спаса, які століттями несли моральне світло Україні. Можна згадати ще десятки видатних людей, подій, які тільки вряди-годи «працюють» на відродження України. Ставимо проблему: хто зацікавлений у тому, щоб Україна не мала доступу до однієї із найвизначніших своїх святинь?..

Та камінь-знак уже є. Як відлуння великого повернення Тараса Шевченка. Можливо, він перший в Україні, і не випадково, що саме в Межигір'ї. Оживає Михайлівський Золотоверхий. На черзі -- Успенський собор... Чуємо й нарешті золотий гомін святинь Межигірського Спаса.

Олександр ДРОБАХА
Вишгород-Межигір'я

На світлі: Активісти Вишгородської «Просвіти» біля Дзвонкового джерела



Фотолітопис Незалежності

ЄВПАТОРІЯ -- СТОЛИЦЯ ДИТЯЧОЇ ПІСНІ

Майже п'ять днів на сонячній кримській землі не вчули дзвінків дитячої пісні, наповнюючи радісними мелодіями не лише Євпаторію, але й увесь Південь України. Цього разу діти із різних сіл і міст України та близького зарубіжжя скликали до дружнього гурту Перший Міжнародний фестиваль мистецтв «Ми діти твої, Україно!». Понад двісті учасників цього незвичайного свята представляли діти із Західної України, Полісся, Слобожанщини, Правобережної і Лівобережної України, Криму, із міст Луцька, Києва, Москви, Донецька, Дніпропетровська, Сімферополя, Алушти, Полтави, Мелітополя, Харцизька, Орла, Харкова, Челябінська. Це був по-справжньому щасливий тиждень суцільного мистецького свята юних талантів.

Євпаторію було обрано не випадково, адже це відомий у світі континент дитячих санаторіїв, де щороку оздоровлюються мільйони маленьких громадян нашої Вітчизни. І якщо Євпаторію знали додому саме такою, то тепер її називають ще й столицею дитячої пісні.

Але перш ніж розповісти про фестиваль, хочу згадати добрим словом засновників цього свята мистецтв: Володимира Шкляра, директора фестивалю (він же й директор Євпаторійської дитячої школи мистецтв), а також Олександра Катерушу (Всеукраїнське об'єднання Товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка), голову Євпаторійського осередку «Просвіти».

На плечі цих двох неспокоєних людей випала найтяжча ноша, адже треба було організувати цілий комплекс заходів: створити оргкомітет фестивалю, дирекцію та журі, що найскладніше в наш час, віднайти спонсорів свята, присвяченого Дню Конституції України та Дню молоді. Окрім усього, потрібно було окреслити програму фестивалю, в рамках якого запланували провести конкурс юних митців з цілою низкою номінацій, розіслати запрошення в дитячі мистецькі центри, прийняти і розмістити дітей, створити творчі умови для репетицій і проведення змагань.

Хочеться висловити вдячність усім тим, хто допоміг провести дитячий фестиваль: Євпаторійській школі мистецтв, управлінню житлово-комунального господарства Євпаторійського міськвиконкому, заводів пива-безалкогольних напоїв, міській друкарні, Асоціації скаутів Криму, Кримському рескомпрофспілки промисловців і підприємців, Севастопольській філії Акціонерного поштово-пенсійного банку «Аваль», міському відділенню акціонерного банку «Україна», Євпаторійській філії комерційного банку «Приватбанк» та багатьом іншим, а також інформаційним спонсорам фестивалю.

П'ять днів у місті стали ареною запальних творчих змагань юних митців у найрізноманітніших номінаціях, починаючи від солістів-інструменталістів, хореографічних ансамблів, співаків, юних декламаторів, поетів, ансамблів, хорів, юних піаністів, колективів естрадно-спортивного танцю і закінчуючи змаганням скаутів Криму. Фестиваль засвідчив, що молода хвиля талантів незалежної України та численних представників судських країн сягнула високого мистецького рівня і буде спробою незабаром конкурувати з визначними виконавцями.

У Євпаторійському парку відпочинку ім. Фрунзе на заключному гала-концерті понад дві години не вчули бурхливі оплески, адже кожний переможець, кожний колектив полонив слухачів, яких ледь уміщав концертний зал. Усіх зачарував ансамбль юних віртуозів-скрипалів із міста Харцизька, що на Донеччині, гра і спів бандуристів з Луцька Ірини Рудник, гра юних піаністів Богдана Герети з Євпаторії, Олександра Моєрера та Євгенія Орманджі з Мелітополя. А лауреат першої премії Катерина Кулікова з Євпаторійської школи мистецтв своїм високим професіоналізмом буквально приголомшила глядацький зал.

Слідом за піаністами своє мистецтво представили ансамбль «Лада» та вокальний ансамбль «Острівок» із Євпаторії. Вони зуміли зірвати шквал аплодисментів: перший ансамбль -- за вогнисті ритми і екзотику, другий -- за теплоту і ліризм звучання, витончену злагодженість і ніжність.

Якщо Іван Домрачов (Євпаторія) полонив слухачів грою на балалайці, то Олександра Привалова і Владислав Нечипорук із Харкова зачарували поєднанням мелодій нижнього звучання гітари та бандури. На зміну одному мелодіям одразу лунали акорди дуету скрипалів Наталки

Виноградової та Ганни Коноплювської з Харцизька ритмами запального «Жарту-сувеніру», а за ними експресивний танець вихованців школи-театру із Опішні, в якому по-новому оживала «Лісова пісня» Лесі Українки. Рух, пластика, витонченість ліній цього юного колективу з Полтавщини гаряче схвилювали серця глядачів.

Неповторно звучала скрипка в руках скрипальки з Харцизька Вероніки Черняк.

Певен, що концертний зал, мабуть, уперше так глибоко переживав радість юних митців. Кожний виступ супроводжували щирі оплески і вигук «браво!».

Варто відзначити, що особливо високий виконавський рівень показали юні скрипалі з міста Харцизька.

Глибокий ліризм, народність, спробу сягнути у глибину пісенної долі цілих віків продемонстрував вокальний колектив із Києва «Квітень».

Обрядові пісні сконденсували в собі глибочинь духовної культури наших пращурів, підкреслюючи і вивершуючи в собі наші прагнення, смуток, устремління. Час не владний був замулити джерела української обрядової пісні. Вона повернула нас «Яриловими святками» в минуле,

але доміночно бриніло в мелодіях майбутнє. Та ось на тлі ще невчалої мелодії «На Івана, на Купала» звучать ліричні вірші молодого кримського поета Романа Гірфанова: посвята «Матері» і «Вибір». Поет закликає осмислювати в житті кожний свій крок, кожний рух, щоб потім не було боляче за намарне прожиті роки.

Особливе враження справили сімферопольський ансамбль «Задоренка». Ритми, пластика, динаміка були відчутними в кожному танці.

Із великим успіхом виступив на святі мистецтв колектив кримських скаутів під орудою подружжя Олени та Анатолія Семенових. Це їм подарували коштовну вазу за майстерність перевтілення і пластичність танців.

Життєдайним джерелом ключувала кримсько-татарська пісня «Світанкова зоря», в якій вчувалися печаль і радість та велике людське сподівання знайти щастя на рідній землі. Юній співачці Ірині Кустовській вдалося передати найпотаємніші почуття цілого народу.

Не встигли відбриніти акорди і ритми естрадно-спортивного танцю колективу «Фієста» з міста Орел, як їх змінила чарівна

мелодія Шарля Азнавура «Світло любові» у виконанні юної співачки з Челябінська Валентини Юрченко. Тембр голосу, манера подачі музичної фрази засвідчували про неабияку вокальну школу. Саме це і принесло їй заслужений успіх і звання лауреата фестивалю. Високохудожній ансамбль танцю Євпаторійської школи мистецтв представив свій кращий номер «Польку-Анну» Штрауса, показавши витончену майстерність. Євпаторійська школа мистецтв у всіх номінаціях виявила високий клас і тому здобула чи не найбільшу кількість призових місць.

Присутність на фестивалі хору Української Православної Церкви Свято-Ільїнського храму міста Києва справила особливе враження. Хор виконав найніжнішу і найпотаємнішу пісню небес, став справжньою окрасою фестивалю.

Юних митців привітали теплим словом керівники Всеукраїнського об'єднання товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка, заступник міністра культури Автономної Республіки Крим Леонід Білий, старший викладач диригентського факультету Київського університету культури та мистецтв, заступник голови журі Олег Мамченко.

У завершальний день великого мистецького свята учасники фестивалю не прощалися, а твердо виголосували: до побачення на Другому Міжнародному фестивалі, який відбудеться наступного року в столиці дитячої пісні -- місті Євпаторії.

Теплими і зворушливими були слова привітальної телеграми голови Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка, народного депутата України Павла Мовчана. Вони ще раз підкреслили значущість цього величезного свята з велемною назвою «Ми діти твої, Україно!».

Григорій БУЛАХ,
голова журі, народний артист України,
член Центрального правління
ВУТ «Просвіта» ім. Т. Шевченка

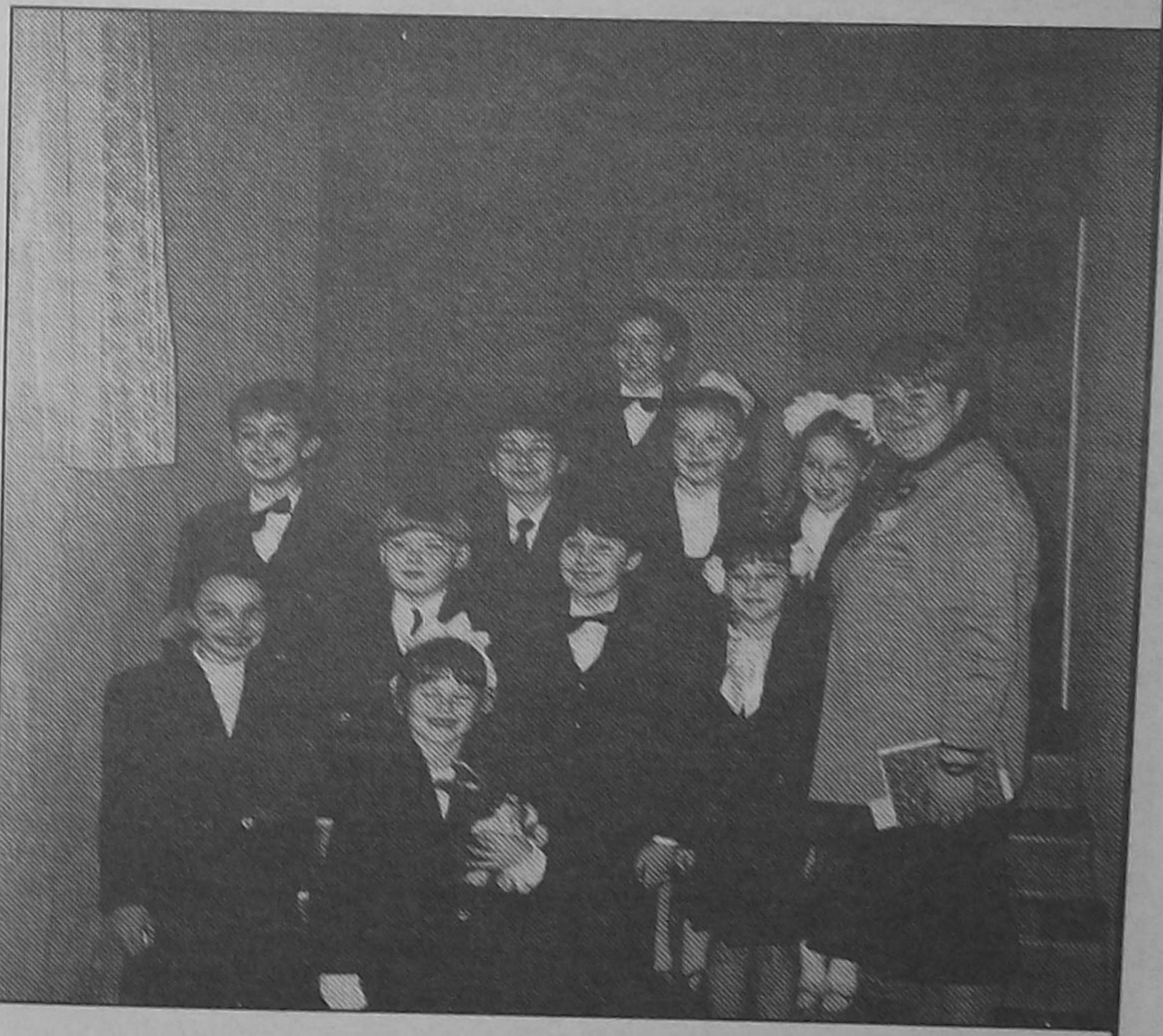
Євпаторія -- Київ
29 червня 1998 р.

«СПРАВЖНІЙ УЧИТЕЛЬ -- ЗАВЖДИ ПОЕТ»

Ці слова з педагогічного кредо учительки ліцею «Голосіївський», класовода Ірини Дмитрівни Стратілат, що пролунали на міському конкурсі «Учитель року-98», не лише узагальнюють один із її професійних принципів, а, можливо, й найточніше характеризують самого педагога. Бо, як неможливо написати хвилюючі рядки з холодним і байдужим серцем, так і неможливо з черствою душею знайти контакт із дітьми. І, судячи з того, як спілкується вчителька з дітьми, Ірина Дмитрівна -- справжній поет від педагогіки. Кожний її урок -- маленька поема: хвилююча за емоційним станом і напружена за обсягом навчального матеріалу. Адже головна мета кожного уроку -- навчити. Тому вона ніколи не забуває, що слово «вчити» і «вчитель» -- одного кореня.

П'ятнадцятирічний досвід роботи в школі допоміг учителеві-новатору розробити власну методичну систему розвитку усного і писемного мовлення для молодших класів. Грунтуючись на розумінні сучасних завдань, поставлених перед початковою школою, виходячи з цієї мовної ситуації, яка склалася у місті, Ірина Дмитрівна підбирає відповідний матеріал, який би формував мовленнєві навички разом із розвитком творчих здібностей.

Набутий педагогічний доробок був високо оцінений не лише в ліцеї «Голосіївський», але й у районі. Тож не випадково при обговоренні майбутніх учасників конкурсу «Учитель року-98» кандидатура І. Д. Стратілат була схва-



лена одностайно. І вона виправдала виявлену їй довіру. У нелегкому випробуванні, в якому взяли участь кращі педагоги Києва, посіла почесне друге місце.

Від щирого серця вітаємо Ірину

Дмитрівну з успіхом і бажаємо подальшого творчого злету.

Прес-служба ліцею «Голосіївський»

На світлинці: Ірина Дмитрівна Стратілат зі своїми вихованцями

«ПРАЗЬКА ВЕСНА» ЯК ПРОЛОГ НОВІТНЬОЇ ВЕСНИ НАРОДІВ

До тридцятиліття подій у Чехословаччині

На початку 1968 р. в Празі відбувся черговий пленум ЦК компартії колишньої Чехословаччини, який усунув промосковського диктатора Новотного і привів до влади комуніста-реформатора Олександра Дубчека, який бачив Чехословаччину не придатком радянської імперії, а самостійною, розвинутою країною Європи. Скромні реформи Дубчека, особливо ж пошук взаєморозуміння з Федеративною Німеччиною та Австрією, викликали в Москві переляк, а серед народу піднесення. До Праги заходили гості із Москви, які просили, радили, погрожували непокірному чеському товаришеві. А коли стало зрозуміло, що Дубчек не здається, до кордонів суверенної Чехословаччини почали стягувати танкові з'єднання. За рішенням Політбюро ЦК КПРС, 21 серпня 1968 р. почалося вторгнення за всіма правилами воєнної науки. Радянські війська вдруге в історії XX ст. увійшли до Праги. В 1945 р. вони виганяли фашистів, а в 1968-му — «неправильних» комуністів. Дубчека було заарештовано і вивезено до Москви, в Чехословаччині почалися арешти. В цій «делікатній» роботі чеським товаришам допомагали їхні старші брати з КДБ. Багато хто з них мав досвід боротьби з народом України в 40—50 рр. Я особисто знаю такого кадебіста — Леоніда Халдеєва, який отримав орден за ліквідацію студентсько-

го підпілля у Празі у вересні 1968 р.

Події «Празької весни» знайшли широкий відгук серед населення колишнього Радянського Союзу і серед інтелігенції та студентства. Вони побачили в чехословацьких подіях промінь надії на національне визволення, відверто висловлювали протест проти агресії. Серед них — громадяни України, які потерпіли за свободу чеського та словацького народів: Володимир Краглик, Василь Гавриленко, Микола Бондар, Володимир Тупчий, Михайло Якубівський, Михайло Левцов та інші.

Володимир Краглик написав листа Олександру Дубчеку, в якому привітав його з обранням на посаду і побажав Чехословаччині скоріше відійти від московської імперії. Дубчек відповів йому через газету «Руде право». Краглика взяли вдома дільничний міліціонер, чотири санітари та лікар із лікарні ім. Павлова.

Василь Гавриленко написав і розповсюдив поему «Вставай, страна огромная!», в якій у сатиричній формі закликав до боротьби з ворогами вільної Чехословаччини. У наслідку — Дніпропетровська спецпсихушка.

Микола Бондар працював в Ужгородському університеті на кафедрі філософії і проводив агітацію серед студентів та викладачів проти радянської агресії. Його заарештували в Києві на Хрещатику.



Фотолітопис Незалежності

Володимир Тупчий був студентом Луцького педінституту. Виготовляв і розповсюджував відозви проти агресії. За це отримав 4 роки мордовських концтаборів.

Михайло Якубівський був учнем 8-го класу середньої школи села Вербівки на Київщині. За виступи проти агресії його примусово відправили до психіатричної лікарні в с. Глеваха.

Михайло Левцов, черкаський журналіст, зробив спробу відгукнутися на події в Чехословаччині правдивою статтею. Результат — 5 років концтаборів.

Я тоді був студентом Київського педагогічного інституту. Виступив перед однокурсниками. Мене заарештували прямо на лекції з політекономії.

Ми дожили до того часу, коли людство поволі звільняється від комуністичної залежності. Сьогодні народ України має зробити остаточний вибір між інтернаціональним комуністичним кібуцем із зазіханнями на світове панування та національним шляхом розвитку, спрямованим на підвищення рівня соціально-економічного розвитку держави, на добросусідське ділове співробітництво з країнами світової співдружності. Нам потрібна саме така Україна, і ми будемо за неї боротися.

Андрій ЧОРНУХА,
голова Київського крайового
Товариства політичних в'язнів
і репресованих

МИНУЛОМУ НЕМА ВОРОТТЯ

Вийшов у світ збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції «Злочин без кари» (3--4 листопада 1997 р.). К., 1998. Інформаційний центр «Стилос», 260 с., наклад 500 прим.

Конференція, присвячена сумній пам'яті великого терору 1937 р., відбулась у колонному залі Київської міської державної адміністрації. За фінансової підтримки цієї владної структури матеріали конференції оприлюднені видавництвом «Стилос»; велику редакційну та організаційну роботу щодо підготовки книги до видання здійснила редколегія у складі А. Кондрацького, С. Кудрі, К. Малєєва, М. Роженка, Ю. Хорунжого, М. Щербака.

Це унікальне видання містить близько 50 статей і є полум'яним закликом протесту проти обивательської байдужості до жертв, складених нашим народом на шляху формування правової незалежної демократичної держави, закликом до справедливого суду над організаторами і виконавцями нечуваного в історії людства злочину. Адже за міжнародним правом злочини проти людства та людяності не мають терміну давності. На жаль, злочинці ще ходять на волі.

Книжку відкриває скорботний список розстріляних (на відзначення 20-х роковин «Жовтневої революції») політв'язнів у Медвежогорську — кращих синів українського народу — науковців, філософів, викладачів, письменників.

У першому розділі «Доповіді» подано аргументовані архівними даними наукові результати, які зробили дослідники історії страшного злочину органів НКВС проти українського та інших народів колишнього СРСР, а також список закатованих у Києві поляків (близько 80 осіб).

Не можна без здригання читати у другому розділі спомини живих свідків витончено

підлих, звірячих дій співробітників НКВС, спрямованих на пошук приводу для масового знищення мислячих українців. Серед тих, хто чинив опір свавіллям брутальних слідчих і тюремних наглядачів, зустрічаються й відомі особистості. Герой Радянського Союзу, генерал О. Горбатов (автор знаменитої книги «Годы войны»), якому під час допитів розчавлювали дверима пальці, основоположник ракетобудування С. Корольов, президент Української визвольної ради К. Осмак та інші українці, які йшли на героїчну смерть, але не зраджували української ідеї.

Третій розділ містить повідомлення, привітання та листи від окремих осіб, громадських організацій, зокрема від Союзу церков Євангельської віри, та рекомендації Всеукраїнської наукової конференції «Злочин без кари». Зазначено, що у Вашингтоні буде збудовано пам'ятник жертвам комунізму. Як відомо, за 80 років у світі загинуло понад 100 млн. осіб. Оскільки комунізм ширився з Москви, потрібно, щоб Москва вибачилася перед усім світом. Це стало б громадським визнанням злочину і першим неформальним кроком до розбудови справді відкритого, громадянського суспільства, до суспільної злагоди.

На конференції було висвітлено чимало складних і суперечливих питань, які до останнього часу замовчувались або фальсифікувались. Це сприяло створенню концептуальної, фотографічної та джерельно-інформативної бази для наступних історико-наукових досліджень.

На жаль, видання серії книжок «Реабілітовані історією» (згідно з прийнятою

7 років тому постановою Кабінету Міністрів України) за низкою непринципових причин на невизначений час затримується. Проект нової редакції Закону «Про реабілітацію жертв політичних репресій в Україні» з 1994 р. у Верховній Раді так і не розглянуто. А в столиці України кілька десятків вулиць дотепер названі іменами комуністичних лідерів, причетних до терору 1937--1938 рр.

Численні звертання громадських організацій, нагадування про відшкодування збитків, завданих терором, призводять лише до формальних відписок номенклатурних осіб різних рангів.

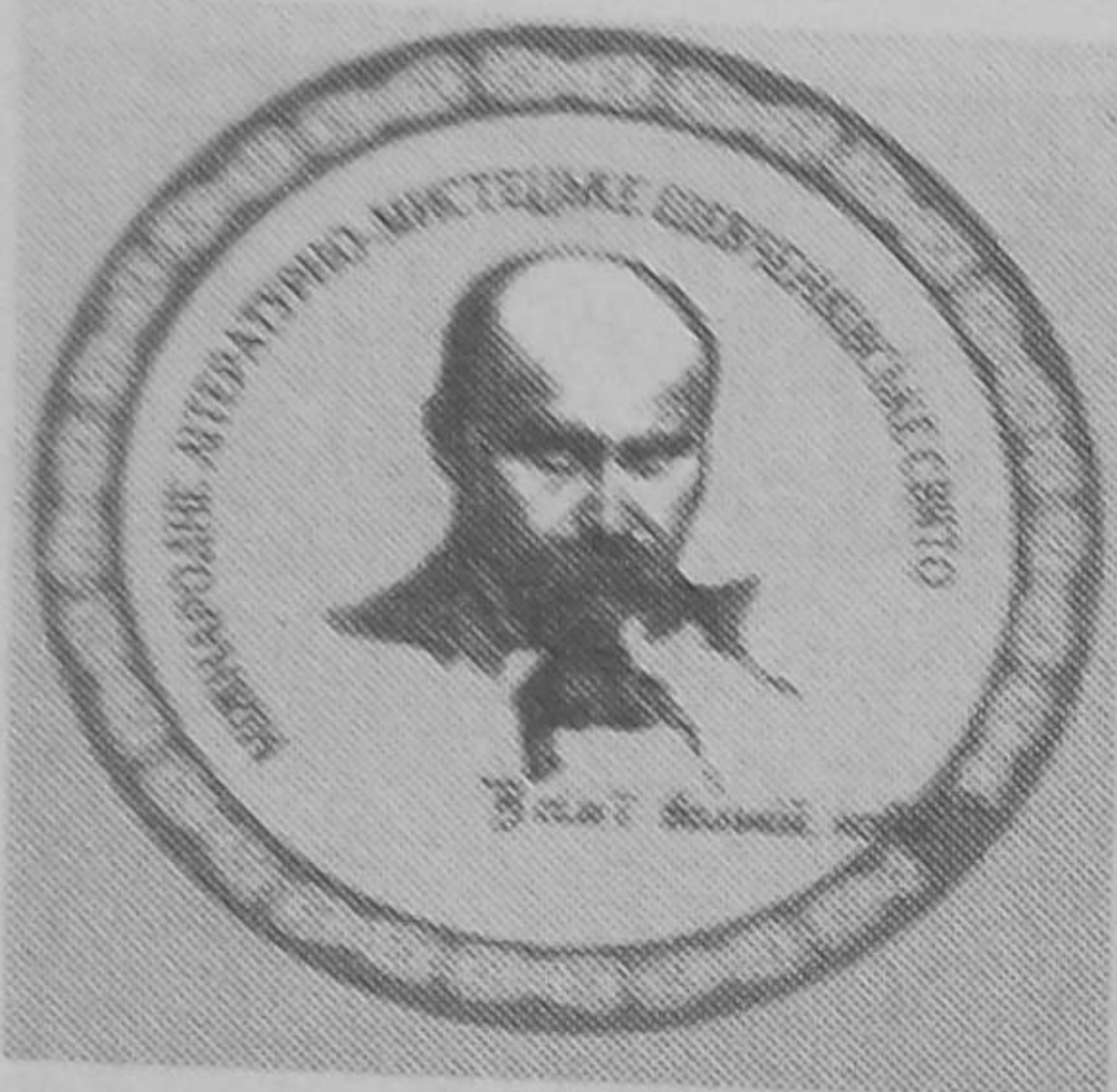
Коли я закінчив читати цю незвичайну книжку, мене охопив не тільки жах за наше минуле, але й відчуття тривоги за наше майбутнє. Сьогодні в Україні чимало колишніх партійних функціонерів перекрабувались у «демократів» і обіймають номенклатурні посади в Уряді, Верховній Раді та інших владних структурах. Сумнівно, щоб вони заповняли будувати суспільство громадянської злагоди, в якому не було б місця повторенню трагічного минулого.

Хочеться закінчити цю коротку рецензію словами відомого журналіста, борця проти



тоталітаризму Юліуса Фучика: «Люди, будьте пильними!». Не вірте тим, хто на крові і горі народному будував «світле майбутнє» — для себе, своїх нащадків. Прочитати цю книжку повинен кожний, хто вважає себе громадянином України, тож слід перевидати її більшим тиражем.

Левко ХОМЕНКО,
колишній політв'язень ГУЛАГу



УСІМА СТЕЖКАМИ ДО ТАРАСА

«Лугарі». Публіцистика. Вірші.-- Луганськ, Світлиця.-- 1998

Пішу цей відгук на щойно видану книжку, перебуваючи в полоні приємних вражень від Міжнародного Шевченківського літературно-мистецького свята «В сім'ї вольній, новій», що 21-25 травня відбулося на Луганщині. Як відомо, область належить до особливо зросійщених регіонів України. Нічого гріха таїти: я теж думав, що ця його особливість, та ще в умовах загострених економічних негараздів, коли місцеві шахтарі, місяцями не одержуючи законної зарплатні, змушені страйкувати, -- серйозно затьмарить прихід Великого Кобзаря на цю степову землю.

Але свято успішно здійснилося. Нас, представників усіх областей України, а також гостей із Росії, Білорусі, Вірменії, країн Прибалтики, з Канади, Австралії, Словаччини, Болгарії та інших держав (загалом понад 80 осіб -- письменників, художників) вразила сердечна щирість численних зустрічей з незнищеним українським словом, народною піснею, традиційним для нашої гостинності хлібом-сіллю... І так було не тільки в самому Луганську, але й у 16-ти районах області, куди роз'їхалися учасники форуму.

Земля Луганська вже назвою своєю засвідчує причетність до Великого Лугу Запорозької Січі. Вона зберігає сліди героїчної історії України, починаючи від подій, виповіданих вікопомним «Словом о полку Ігоревім». Тут проходив стежками Григорій Сковорода. На цій землі народився творець «Толкового словаря живого великорусского языка» Володимир Іванович Даль, прозваний «Козаком Луганським», що підтримував дружні стосунки з Т. Шевченком і М. Гоголем, шанував українську словесність. Сюди прийшов працювати народним учителем приватної недільної школи для сільських дітей, заснованої видатним українським педагогом Христіною Алчевською, письменник, громадський діяч, публіцист, мовознавець Борис Грінченко, котрий подарував своєму народові чудовий «Словарь української мови».

Н а весь світ прославили цей край видатні «лугарі»-письменники, лауреати Державної премії ім. Т. Шевченка Володимир Сосяра, Микола Руденко, Іван та Надія Світличні, Григорій Тюпонник, Василь Голобородько, Іван Дзюба, російський прозаїк-шахтар героїчної долі Владислав Титов.

Творчість шести з них стала предметом дослідження письменника, кандидата педагогічних наук, доцента, виконуючого обов'язки завідувача кафедри української літератури Луганського державного педагогічного інституту ім. Т. Шевченка Олексія Неживого, що й склало перший розділ рецензованої книжки -- «Освячені Шевченковим ім'ям».

Автор цікавих аналітичних статей-есеїв передусім звертає увагу читача на твори, позначені безкомпромісною правдою. Так, при характеристиці творчого шляху В. Сосяри дослідник підкреслює глибокий ліризм його поезії, за яку митець потерпав від офіційної літературної критики, що в 30-ті рр. звинувачувала ніжного українського лірика в «есенінщині», а в 1951 р. зазнав глобальних ударів від критиків-сталіністів за свій вірш «Любіть Україну».

«Живописцем правди» назвав Григорія Тюпонника незабутній Олександр Гончар. Добре, що в середній школі № 12 міста Антрацита створено літературний музей письменника: там збираються люди, які його знали. Це те заповітне місце, де можна давати учням «Тюпонниківські уроки», розкривати молодому поко-

лінню «лугарів» самотні особливості правдомовного «живопису» майстра.

Скільки нового, досі незнаного відкрили б луганчанам і «Сосюринські читання» чи, скажімо, «уроки» Миколи Руденка, Івана Світличного -- наших перших правозахисників, людей трагічної долі, мужніх борців за незалежність України.

В один із днів Шевченківського свята мені випало бути присутнім на відкритті меморіальної дошки, встановленої на стіні будинку села Половинкине Старобільського району, в якому народився і зростав Іван Світличний, як, до речі, і його рідна сестра, ідейна сподвижниця Надія.

В есеї Олексія Неживого читаємо: «Ім'я Надії Олексіївни Світличної ще із середини 60-х назавжди поєдналося з когортою славних постатей України. І, щонайперше, з братом -- Іваном Світличним... Болісно переживала Н. Світлична перший арешт брата в 1965 році. Відтоді життя її проходило під «недремним» оком прислужників влади.

Про силу духу, чисту душу, стійкість і мужність Надії Світличної згадують усі, хто з нею спілкувався у мордовському таборі й на волі (її, власне, й не було у неї). Потрапивши по звільненню під «ковпак» кадебістських «душепастирів», у нестерпні умови життя, коли її примушували жити тільки на Луганщині, а в Києві не давали ні прописки, ні роботи, Надія Олексіївна відмовляється від радянського громадянства і виїжджає за кордон. Багато років вона працювала літературним оглядачем радіостанції «Свобода», була членом редколегії журналу «Сучасність», на сторінках якого видрукувала ряд статей, де вперше сказала про мужніх правозахисників України. Від неї світ довідався про репресії тоталітарних катів, страдницьку смерть Василя Стуса, Олексія Тихого, Юрія Литвина, Валерія Марченка.

Надія Світлична підготувала до друку Стусову збірку віршів «Палімпсести», написаних у неволі, була головним рупором творчості свого брата.

Лише 1983 р. тяжкохворий Іван Світличний повернувся в Україну. Йому судилося побачити свою вистраждану збірку «Серце для кулі і для рим» (1990), котра вийшла у видавництві «Радянський письменник» з переднім словом Івана Дзюби. За неї 1994 р. автор був удостоєний Державної премії ім. Т. Шевченка (посмертно). Одночасно була відзначена й подвижницька творчість Надії Світличної.

У духовну орбіту Світличних органічно «вписується» трагічна постать нескореного невільника шевченківського гарту Василя Стуса. «Не можу я без посмішки Івана оцю слъотаву зиму пережити», -- пише він у вірші, присвяченому побратимові, коли той відбував перше ув'язнення.

С еред видатних майстрів української поезії яскраво виділяється самотня постать Василя Голобородька, який від дня свого народження вже понад п'ятдесят літ постійно проживав в рідному селі Адріанопіль Перевацького району на Луганщині. До речі, в цьому районі, в селі Олексівка вчителював Борис Грінченко, і, мабуть, не випадково Василь у п'ятнадцятирічному віці записував перлини усної творчості народу, вдумувався в лад його художнього мислення, бо тодішні шкільні програми були насичені вульгарно-соціологічними ерзацами вольгосного мистецтва. Ціком природно, він горнувся душою до «шістдесятників» -- Івана

Світличного, Івана Дзюби, Василя Стуса.

Життя нещадно екзамувало поета на зрілість. Тоталітарний режим відчув у його особі внутрішній спротив своїм ідеологічним постулатам, тож зарахував його в «неблагонадійні елементи», позбавив можливості навчатися в Київському, а після відчислення -- в Донецькому університеті. Поет працював на шахтах, служив у будівельних частинах радянської армії. Спершу друкував свої вірші в республіканських газетах, часописах та збірках. Іван Дзюба -- перший із критиків, хто ґрунтовно «відкрив» Голобородька-митця. Він писав, що в Голобородьковій поезії оживив світ наших далеких предків-язичників. А потім поетові шлях у літературу було перекрито. Майже двадцять років В. Голобородько перебував у «зоні» замовчування та повного безправ'я.

1970 р. в Балтиморі (США) у видавництві «Смолоскип» вийшла перша збірка «Летюче віконце» (а не у Франції, як стверджує автор статті про поета -- Олексій Неживий -- В. К.).

Хіба це не абсурд: 1984 р. в Югославії виходить антологія світової поезії під назвою «Від Рабіндраната Тагора до Василя Голобородька», а в цей час відомий у світі поет працює фуражиром на радгоспній фермі. Тільки 1988 р. вийшла в Україні його перша книжка поезій «Зелен день». За неї автора було відзначено літературною премією імені Василя Симоненка, а незабаром прийнято до Спілки письменників. Потім з'являються книги «Ікар на металевих крилах» (1990) та «Калина об різдві» (1992), що принесли автору звання лауреата Шевченківської премії.

Розділ «Освячені Шевченковим ім'ям» закінчується розповіддю Геннадія Довнара про безприкладний подвиг шахтаря Владислава Титова, що став письменником, автором своєї головної книги -- повісті «Всем смертям назло...».

Н азву другого розділу книжки -- «Всі стежини ведуть до Тараса», напевне, підказав девіз конкурсу луганських школярів на кращій твір на тему «Шевченко в моєму житті» -- «Іду з дитинства до Тараса», переможці якого натхненно виступали перед учасниками Шевченківського свята. Дай, Боже, щоб цей благородний почин місцевих педагогів-україністів, просвітанів став дійовою традицією глибокого осягнення життя і

творчості Великого Кобзаря, їх прилучення до невичерпних скарбів української мови та літератури.

Я далекий від рожевої ейфорії: натиск зросійщення в Луганській області ще високий. Як засвідчив заступник голови обласного об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» ім. Т. Шевченка, кандидат економічних наук Володимир Литвин: «За шість років незалежності України питома вага українських шкіл зростала надзвичайно повільно і на початок 1998 р. досягла аж 12 відсотків. Серед міст області це виглядає так: в Сєвєродонецьку -- 30 відсотків українських шкіл, у Красному Лучі -- 1, Луганську -- 2,4, Антрациті -- 2 відсотки» (газета «Кам'яний Брід», № 2, травень ц. р.).

Т вори шістнадцяти письменників-луганчан, головним чином на шевченківські мотиви, репрезентовані в цьому розділі. Імена старійшини поетичного цеху Івана Савича і прозаїка Геннадія Довнара, їхніх колег -- Івана Низового і Миколи Ночовного, Ганни Гайворонської (до речі, вона -- відповідальний секретар обласної організації Спілки письменників України, упорядник рецензованої книги) й Антоніни Листопад мені давно відомі як активних і своєрідних творчих особистостей, знайомих в Україні. А от інші автори, особливо Григорій Половинко і Ярослав Кременський, уперше зазвучали для мене тільки з «Лугарів».

Перший із них за фахом -- історик. Тож не випадково йому вдалося створити про нашу героїчну і трагічну минувщину: «Полтавський відступ» (йдеться про гетьмана Мазепу), «Дике поле», «Повз Трахтемірів». Другий -- кандидат медичних наук, в активі якого сім поетичних книжок... Це, на мій погляд, талановиті поети.

Наприкінці хочеться підкреслити: ця своєрідна антологія творів письменників-луганчан, що побачила світ завдяки сприянню управління культури та мистецтва обласної державної адміністрації (завідувач -- народний артист України Михайло Голубович), разом із відкриттям чудового пам'ятника Великому Кобзареві в мальовничому центрі міста стала значною подією Міжнародного Шевченківського свята на Луганщині.

Віктор КОЧЕВСЬКИЙ
м. Київ



На світлині Олександра Вадіса: куточок Шевченківської України на спомин про літо, що минає.

КРИЗОВА СУЧАСНІСТЬ

За умов тотальної кризи, яка нині охопила все наше суспільство, особливо постраждали найнезахищеніші його верстви, зокрема молодь. Шкала колишніх цінностей, притаманних зміфологізованому суспільству «взаємодопомоги», зазнала нищівної руйнації. Нові ж суспільні стосунки, які висуваеться сьогодні, вибудовуються на принципах конкурентної боротьби, яка вимагає від особистості цілковитої впевненості у власних силах, нестримного бажання діяти, вміння згармонізувати свободу життєвого вибору з усвідомленою відповідальністю за нього. Чи ж готова молодь прийняти таку реальність і продуктивно діяти за цих умов?

Соціальна практика засвідчує, що багатьом молодим людям в Україні притаманні відсутність впевненості та самоідентифікації, страх перед майбутнім, потерпання від матеріальних негараздів. Подолати ці проблеми, вочевидь, дуже складно. А вже сьогодні молоді люди, як правило, не мають виваженої системи ціннісних орієнтирів, котрими можна було б керуватись у виборі життєвої стратегії. А відтак вони стихійно обирають для наслідування окремі «взірці», котрі втілюють ті чи інші їхні бажання та прагнення. Сподіваючись отримати психологічний захист у колі

однодумців та вдовolenня від ототожнення себе з успішними «зірками», молоді люди, у кращому випадку, об'єднуються в групи «фанів» спортивних клубів або музичних гуртів. Інші ж шукають себе в різних релігійних сектах, сумнівних угрупованнях руйнівного спрямування або ж вдаються до відвертих антисоціальних проявів.

На іншому полюсі спектру таких взірців -- діти нуворишів, упевнені в тому, що батьки все зроблять за них і забезпечать їм безпроблемне існування незалежно від фахової чи особистісної компетентності перших. Але й ці, матеріально цілком благополучні молоді люди, часто опиняються там же, де й представники протилежного полюсу.

Чому ж так відбувається? Причиною є той «ціннісно-смісловий вакуум», у якому опинилася сучасна молода людина. Він перешкоджає продуктивній самореалізації, унеможливує визначення реальної мети, а відтак і конструктивного життєвого сценарію. Ні школа з її навчальними планами, ні вищі навчальні заклади не ставлять собі за безпосередню мету допомогти молодій людині визначитись у вирішенні цих важливих питань. Тому вона часто опиняється з ними сам-на-сам, що може призводити до руйнівних наслідків. А



Христина Лев. Акція УККА на концерті «Червоної руги»

отже, -- на часі розробка конкретної програми подолання «ціннісно-сміслового вакууму» в суспільній свідомості, котрий став істотним елементом загальносоціальної кризи. Лише за умови залучення до вирішення цих питань освітянських установ, державних комітетів, які працюють з молоддю, власне молодіжних організацій, за участі широких кіл свідомої громадськості можна сподіватися на подолання існуючої кризи.

Катерина ТИМОФЕЄВА

«СВІТОЧ» -- ЦЕ НЕ ТІЛЬКИ ШОКОЛАД

Хто не чув назви Львівської кондитерської фабрики «Світоч»? Мабуть, таких і не знайдеш. Масована реклама дає добрі наслідки, й уже за кілька років українська кондитерська продукція зайняла вагоме місце на полицях магазинів, «шопів» та кіосків.

Водночас у самому серці України -- м. Києві, в кращих традиціях української громади, вже третій рік діє інший «Світоч» -- міська Спілка споживачів.

Без будь-якої реклами, а тільки щоденною, копійкою працює названа Спілка зуміла охопити своєю діяльністю майже 5 тисяч осіб -- як індивідуальних, так і колективних членів, причому ці люди не «паперові», а справжні, діючі споживачі.

Що ж являє собою ця організація, яка на чолі з її керівником і головним генератором ідей Миколою Дмитренком довела, що жити в найтяжчі часи можна лише згуртувавшись, і згуртувавшись навколо ідеї української спільноти.

За нелегкі роки розбудови Спілки окреслилися реальні, діючі кроки зміцнення держави не указами та розпорядженнями згори, а конкретною роботою з організації самоврядування і головне -- практичною діяльністю місцевих громад, розв'язання проблем, до яких у держави не доходять руки. Це, зокрема, й створення кількох осередків для забезпечення продуктами, фактично за собівартістю, членів Спілки, надання послуг з доставки товарів додому та відстрочки у сплаті за продукти і безвідсоткових позик, що є найдійовішою допомогою пенсіонерам, багатодітним та іншим малозабезпеченим верствам населення, організація навчання членів Спілки, професійної підготовки та перепідготовки з орієнтацією на перспективи розвитку України.

Але не лише така діяльність цікавить керівників Спілки. Їхньою метою є створення громад у кожному мікрорайоні Києва зі своїм культурним, економічним та громадським життям, яке визначається саме потребами місцевих жителів.

Значну увагу Спілка приділяє молоді як основі майбутнього нації і тому радо вітає й усіляко підтримує молодіжні ініціативи, спря-

мовані на пробудження в молоді почуття відповідальності за життя, своє й своїх близьких, шанує й заохочує дух підприємництва і чесного партнерства, надає матеріальну підтримку та сприяє у працевлаштуванні.

Тож «юні таланти» мають змогу реалізувати себе в багатьох програмах Спілки: від культурно-просвітницьких до економічно-господарських, і «Світоч» запрошує свідому українську молодь до участі в цікавих заходах, що проводитимуться разом із

«Молодою Просвітою» та іншими організаціями. До речі, якщо хтось прийде зі своєю суперідеєю, його чекатиме не тільки плитка шоколаду, але й можливість здійснити свої мрії, що, звичайно ж, залежатиме від самого «ідейника».

Ознайомитися з програмою діяльності й познайомитися з цікавими людьми можна завітавши за адресами:

Київ, пр-т Відрадний, 55, Спілка споживачів «Світоч», тел. 488-67-98 або ж завулок Музейний, 8, «Молода Просвіта».

МОЖЛИВО, ЦЕ -- «СВІТАННЯ ПІСЛЯПЕРЕБУДОВНОГО ПОСТМОДЕРНІЗМУ»?

Нарешті бачимо справжні наслідки справді «прискореної перебудови». Ще майже недавно ми жили в «цьому» світі. Тепер ми всі -- в «тому». А про «цей прикрий світ» слухаємо пісні та виступи «шанованих»...

Але «той» прикрий світ, що надійшов і про який казали все не те, -- не дуже крадий. Він просто дещо інший.

Колись потрібно було бути «як усі» -- закомплексованим. Тепер настав час «комплексу незакомплексованості». Щоб довести свою незакомплексованість, молоді вживають «наркоти», алкоголь, цигарки, кулаки, матюки...

Нині виглядає «білою вороною» той, хто цього не робить. Однак для нього винайшли нібито зрозуміле пацантам визначення -- «лох».

Якщо запитати в них, що це, то нічого путнього не почуєш. Хіба що хтось «із найрозумніших», напруживши, мабуть, єдину діючу мозкову звивину, почне пояснювати, що це щось на зразок «ЧМО» чи синонім цього. Тоді «лох», якщо це правда, він і ЧМОшник.

А хто ж останній? Чоловік морально опущений. Отож -- із опущеними моральними критеріями, моральний кретин. Ну, а кого можна таким назвати?

Того, хто не дотримує слова й отримує задоволення від цього. Хто, м'яко кажучи, малокультурний. Хто вже за звичкою краде (а не через життєву потребу). Хто «кидає». Хто зраджує...

Тобто не той, хто фізично слабкий. І навіть не відсталіший інтелектуально. Це зовсім із іншої царини «понять». ЧМО -- це неморальна людина. А ЧМОшницька розкомплексованість -- це, властиво, сучасний комплекс усе більш деградуючої молоді. Це -- глибокий регрес нашого суспільства. Чи можливо це -- «світання післяперебудовного постмодернізму»?

Р. С. До речі, ЧМОшники, які прагнуть продовжувати застосовувати це слово до тих, які насправді не належать до касты ЧМО, щоби відвести його від себе, можуть спробувати змінити розшифровку цього терміну. І будуть «із кінським реготанням» казати «мускулатурою не надто розвинутою», але морально стійкому митцю: «Ти -- ЧМО: чудак морально опущений» або «ти -- чудак-мудак опущений». І намагатимуться «чушкувати» його. А самі ставатимуть ще більш ЧМОопущеними.

Іван ЖУРА

СВІТЛЕ МАЙБУТНЄ -- ПОПЕРЕДУ?

Парламентські вибори відбулися. Попереду -- президентські. Знову для народу випадає шанс обрати своє майбутнє. Слід сподіватися, ці вибори будуть не менш напруженими, ніж нещодавно проведени.

Шанс обрати своє майбутнє мають усі громадяни України незалежно від віку, статі і таке інше. Скористатися ним варто всім.

На виборах 1998 р. молоді українці брали участь у голосуванні не менш активно, ніж у передвиборчій кампанії. Тут є заслуга і такої організації, як Український Конгресовий Комітет Америки (УККА), яка закликала молодь не бути байдужою до вибору свого майбутнього, працювала в Україні під час парламентських виборів 1994 та 1998 рр., працюватиме й на виборах Президента України і в 1999-му.

Існує УККА вже понад 54 роки. Виникла та діє з метою об'єднання всіх організацій української діаспори в Америці; працює також над налагодженням контактів із українською молоддю, поширює в Україні інформацію про життя земляків за океаном, а в Америці -- про життя в Україні. УККА вважає, що в Україні погано знають життя діаспори, а діаспора майже нічого не знає про життя в Україні.

Під час виборів в Україні УККА в популярній формі закликає молодь активно брати участь у них. У 1998 р. програма пропаганди участі в голосуванні була значно розширена порівняно з 1994 р. і мала назву «У фокусі Україна». Було виготовлено 30 тисяч агітаційних листівок. Організовано зустрічі молоді з кандидатами в депутати під час концертів «Червоною ругою». Такі зустрічі відбувалися за годину до концерту в семи містах: Сумах, Полтаві, Луганську, Херсоні, Миколаєві, Одесі та Києві. Під час зустрічей молоді українці могли задати питання кандидатам та висловити свої пропозиції. Навзаєм кандидати могли запитати молодих виборців, щоби довідатися про їхні побажання та проблеми.

До участі в акції було запрошено всі партії та блоки, але відгукнулися тільки Народний рух України, «Національний фронт» та ще 2-3 блоки. На зустрічах завжди було багато людей, у Луганську зібралось понад дві тисячі. Під час зустрічі з зало ніхто не виходив.

Було підготовлено 7 аудіороликів, які звучали на радіо «101 FM». Заключна акція відбулася 27 березня 1998 р. в Києві.

Отже, УККА зробив значну і корисну для нашої держави справу. Такий внесок у побудову розвинутої та квітучої України УККА планує зробити ще на президентських виборах наступного року.

Слід, отже, сподіватися на краще і творити самим своє майбутнє -- справді світле, велике і славне.

Інформацією про діяльність Українського Конгресового Комітету Америки поділилася керівник програми «У фокусі Україна» Тамара Галло.

Павло САЦЬКИЙ

Продовження. Початок у ч. 7

Серед Карпатських гір, високих, величких і недосяжних, що чарують і горян, і приїжджих мандрівників таємничою синню, жене свої несамовиті, норювисті струмені Тиса. Це -- Мараморощина, той самий край, де, як говорять карпатські мудреці-казкарі, впав на землю диявол, скинутий з небес Архангелом Михаїлом. «Під Мараморошем дуже розшибався Люцифер, зато там багато великих гір», -- розповідає старовинний переказ. Уже далеко позаду zostалися Ясіня, Рахів, Тячів... І ось бачиш -- підступили до берегів Тиси три гори, що навіть зветься якимись казковими, давніми іменами -- Шаян, Шаяниха й Шаїна, а біля їхнього підніжжя -- містечко зі стародавнім костюлом: вільне королівське місто Вишк, позаштатний «межеварош» Хустського повіту Австро-Угорської імперії й нарешті -- селище міського типу Закарпатської області.

Уперше Вишкове згадується в привілеї угорського короля Ласло IV 1271 р., коли король подарував цю оселю братам-шляхтичам Чепанам, нащадкам угорського роду Гунт-Пазмань. Згадаймо, що ще з XI ст. землі праукраїнського племені білих хорватів потрапили в угорську неволю. Загинув у битві з мадярами мужній князь Лаборець, і в замках над Ужем, Тисою, Латорицею осіли королівські намісники-іспанці...

Уже тоді, у XIII ст., Мараморощина славилася своїми соляними копальнями в Акна-Слатні -- сучасній Солотвині. Навіть на давньому гербі краю було вміщено малюнок двох солекопів з молотами, що працюють у шахті. Найкращим шляхом для перевезення видобутої в копальнях солі була, звичайно ж, Тиса. Прості дерев'яні човни несли річкою соляний вантаж до королівських комор. Було збудовано такі комори й у Вишковому, а для пильної їхньої охорони король звелів ще й побу-

дувати земляну фортецю. Деякий час ця фортеця була навіть столицею Мараморського краю -- комітату -- й місцем перебування тутешнього ішпана. З'явився поряд із фортецею й костюл.

Завдяки королівським соляним копальням Вишкове швидко зросло й 1329 р. разом із Хустом і Тячевом одержало права

ВИШКОВЕ

вільного королівського міста. Ці права дозволяли вишківським міщанам проводити безмитну торгівлю, мати власні ратушу й суд. Вільним містом Вишкове вважалося аж до середини XIX ст. Мало містечко й свій герб, найдавніше зображення якого збереглося на печатці 1620 р. На срібному тлі герба було вміщено три зелені гори, на яких стоїть дикий козел із срібними копитами та рогами. Герб надзвичайно яскраво символізував природу Закарпаття -- горду, величчю й гарну, а три прські вершини, запозичені з державного герба Угорщини, нагадували водночас і про гори Шаян, Шаяниху й Шаїно, біля яких розташувалося містечко.

XVII ст. було для Мараморощини неспокойною добою: не раз край переходив з рук у руки то до трансільванських князів, то до угорських королів. Закарбувався в пам'яті мешканців Вишкового 1657 р., коли трансільванський князь Дьердь Ракоці зібрав у містечку велику державну раду, щоб ухвалити на ній рішення про військовий союз із шведським королем Карлом XI та українським гетьманом Богданом Хмельницьким... Розчарований

«братерською» допомогою царя Олекся, що бачив у гетьмані й козаках не бойових товаришів, а покірних холопів, бунтівний Хмель почав шукати інших, менш підступних спільників у своїй боротьбі з польським панством. Але смерть перешкодила йому здійснити ці наміри...

Бачило Вишкове у XVII ст. й іншого українського народного героя -- легендарного опришківського ватажка Грегора Пинтю, що, за переказами, «ненавидів



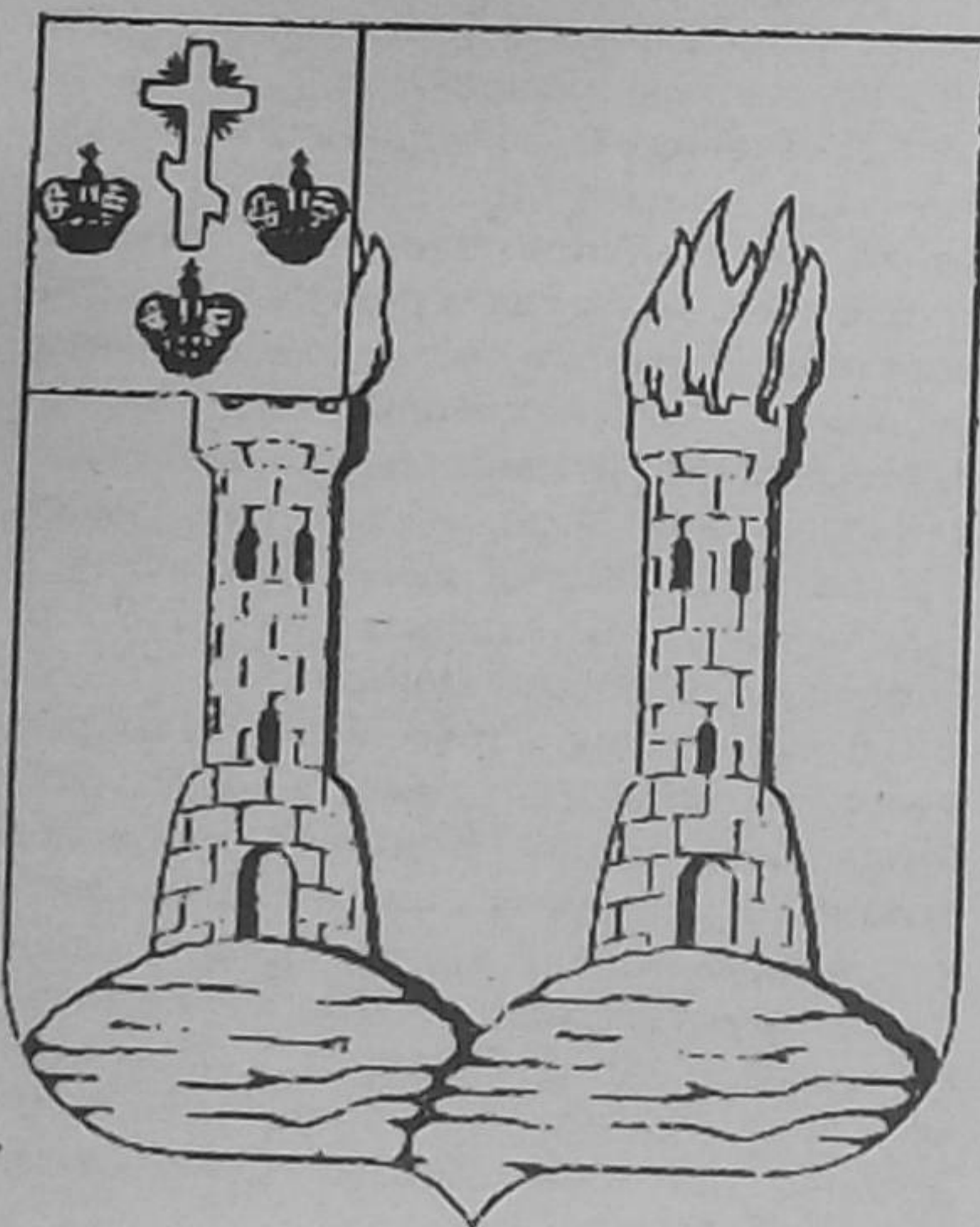
панцину і мстився панам». Народна фантазія наділяла свого улюбленця надзвичайною силою й міццю, -- адже, як співалось у карпатських піснях, одним порухом плеча він міг розламати двері панського замку:

*Та як підклав Пинтя лівоє плече --
Стали замки поліпляти,
А як підклав Пинтя правоє плече --
Стали двері попушати...*

У XVIII ст., після поразки повстанського руху куруців, що мав на меті визволення Угорщини з ярма неволі, накинутого австрійськими царями та їхніми слугами, прозваними в народі «лабанцями», Вишкове остаточно відійшло до володінь Габсбургів. Як і раніше, містечко мало право безмитної торгівлі. Відоме воно було й своїми ремісниками-ткачами, що славилися чудовими виробами на всю Мараморощину. Але після революції 1848 р., надто після того, коли царська влада не згодилася приєднати Закарпаття до «єдиного руського коронного краю», тобто автономної української провінції, Вишкове було позбавлене привілеїв, якими користувалося ще з XIV ст. «Цісар

постарівся й забув за обцянки», -- сумно жартували закарпатські горяни. Лише підтверджений у 1880 р. стародавній герб нагадував про давні вільні часи... Побут містечка поживлювали хіба що розпочаті наприкінці XIX ст. роботи з видобування свинцевої руди. Такою самою провінційною оселею Вишкове залишалося й пізніше, в міжвоєнний період XX ст., належачи до Чехословацької республіки...

В усі часи Карпатський край славився своїми повір'ями й легендами. Кожне, навіть найменше село й містечко дбайливо береже їх, плає, передає нащадкам. Скільки ж таких спогадів зберегло колишнє вільне місто, а нині просте містечко над Тисою, до історії якого увійшли і середньовічні королівські привілеї на вільні торги, і потаємні зустрічі українських козаків зі своїми побратимами по боротьбі -- трансільванцями, і лісові сходини народних месників-опришків, і містечтво золотих рук майстрів-ткачів! А скільки їх іще ховають і бережуть швидкоплинна Тиса й величчя Шаян, Шаяниха та Шаїна...



Про позаштатне місто Одеського повіту Херсонської губернії Маяки, нинішнє село в Біляївському районі на Одещині, відомий «Енциклопедичний словник Брокгауза й Ефрона» починає розповідь так: «У давнину тут був замок з вежею-маяком Неоптолемою, про що згадують грецькі й римські географи».

Якщо про місцезнаходження фортеці Неоптолеми сучасні археологи ще можуть сперечатися, то з XV ст. ми вже маємо цілком певні звістки про сучасні Маяки, згадані в документі 1425 р. як прикордонне укріплення Маяк-Караул біля Дністровського лиману. Як відомо, в першій чверті XV ст. великий князь литовський Вітовт ревно взявся до оборони південних кордонів своєї величезної тоді за територією держави, що обіймала чи третину Східної Європи. З роками все зростала міць небезпечного південного сусіда -- Кримського ханства, все частішали й частішали татарські напади на велико-

княжі землі. Цілий ланцюг укріплень мав стати на перепоні напасникам. На місці нинішнього Очакова з'явився тоді замок Дашів, на місці Берислава -- форпост Вітовтова Митниця. Такою самою оборонною фортецею став тоді й Маяк-Караул.

Але врешті Велике князівство Литовське розчинилось у складі всемогутньої в XVI ст. Речі Посполитої, а південні його землі перейшли до турецько-татарських володінь. Деякі замки після цього перейшли на службу Туреччині, деякі були просто

перейменовано на Військо Чорноморське». Першими новими поселенцями містечка стали козаки Подністрянської паланки новоутвореного Чорноморського війська, а також російські старообрядці-«липовани», що масово оселялися тоді в причорноморських землях, подаль від переслідувань офіційної церкви.

Однак уже скоро маяцькі склади лісових вантажів, відомі ще з часів турецької займанщини, привернули увагу адміністрації місцевого генерал-губернаторства. Після 1794 р., тобто від початку інтенсивної

МАЯКИ

розбудови Одеси, в Маяках було засновано митницю, а також перевізний пункт, звідки вантажі транспортувалися сухоходом до новоствореного Одеського порту. Почав діяти у містечку й пором через Дністер. Зручне й вигідне положення Маяків біля Дністровського лиману стало, мабуть, найголовнішою причиною того, що містечко почало швидко рости.

Вирішальним для долі Маяків стало XIX ст. Так, 1849 р. там було побудовано річкову пристань, нові склади для лісових вантажів: давній промисел, відомий із XVI ст., залишався одним із головних у побуті містечка ще й тоді. Оселялись у Маяках і рибалки, серед них і вихідці з Наддніпрянщини, що в пошуках кращого заробітку приставали до рибальських артелей. Урешті 1862 р. Маякам було офіційно надано статус позаштатного міста в Одеському повіті, а 21 вересня 1872 р. ухвалено проект герба, малюнок якого яскраво відтворював назву міста:

перейменовано на Військо Чорноморське». Першими новими поселенцями містечка стали козаки Подністрянської паланки новоутвореного Чорноморського війська, а також російські старообрядці-«липовани», що масово оселялися тоді в причорноморських землях, подаль від переслідувань офіційної церкви.

Однак уже скоро маяцькі склади лісових вантажів, відомі ще з часів турецької займанщини, привернули увагу адміністрації місцевого генерал-губернаторства. Після 1794 р., тобто від початку інтенсивної

«На чорному тлі на зелених горбах поставлено два золоті маяки з чорними швами, над кожним з яких горить червоне, з золотими язиками, полум'я. У вільному куті щита герб Херсонської губернії».

За статистичними даними 1891 р., в місті Маяках мешкало 38 дворян, 10 купців та 3533 міщани, діяли тартак, чотири кузні, сім гончарних та дві бондарських майстерні, паровий млин та одинадцять вітряків.

Сучасні Маяки -- звичайнісіньке, здавалося б, село на Одещині, над Дністром, та старовина вже незворотно відійшла в минуле, де козацький дух давно розвіявся у віках, де по уславлених у піснях та переказах чорноморцях не лишилося й сліду... Але пригадаймо собі слова Тараса Шевченка з безсмертної поезії «До Основ'яненка» в їхньому первісному, ще не відредагованому Пантелеймоном Кулішем, звучанні:

*Наш завзятий Головатий
Не вмере, не загине...
От де, люди, наша слава,
Слава України!*

Так, не загинуть у глибинній пам'яті нашого народу «заповзятий Головатий» та козаки-чорноморці, які навіть після зруйнування Січі не змогли зрестися своєї лицарської вдачі та звичаїв, не змогли випустити з рук мушкети й шаблі:

*Наші шаблі заржавіли,
Мушкети без курків,
Та ще серце козацьке*

*Не боїться турків... --
лунала над Чорним морем козацька пісня. Бережуть її слова й старовинні Маяки, з вірою й надією чекаючи на справжніх нащадків давнього чорноморського лицарства.*

ВИТИНАНКА -- МИСТЕЦТВО НЕПОВТОРНИХ СИЛУЕТІВ



Кожний край славиться своїм особливим видом народно-прикладного мистецтва. Одним із таких неповторно-чарівних видів мистецтва, що потребує відродження, є витинанка. «Витинати» українською мовою означає «вирізувати». Витинанки — це ажурні паперові візерунки. Орнаментальні та сюжетні, вони витинаються ножицями чи вирізуються ножом із білого або кольорового паперу. Головними особливостями витинанки є, по-перше, те, що майстер ніколи не промальовує зображення на папері; по-друге, витинанка несе в собі

неповторність розміщення елементів, їх оригінальність.

З історії. Перші паперові прикраси з'явилися у Китаї в VII-XII ст. після появи там паперу. І відтоді впродовж багатьох століть щовесні жінки прикрашали вікна своїх



будинків візерунками «чуан-хуан», що втілювали найпоширеніші образи богів, духів, героїв народних легенд і філігранні

зображення квітів, метеликів, птахів.

З початку VIII ст. паперові прикраси поступово з'явилися у Персії, Туреччині, а після XV ст. — і в Європі, набули поширення у Венеції, Югославії, Німеччині, Франції, Литві, Польщі, Данії, Голландії, Швеції, Росії, Білорусі і, звичайно ж, в Україні.

У XVI-XIX ст. серед слов'янських народів набули популярності витинанки-кустодії, що слугували підкладками й орнаментальними оздобами канцелярських печаток.



У XVIII ст. найулюбленішим заняттям європейського дворянства було мистецтво силуетів — графічно чітких конкретних зображень та фігурних композицій.

Із середини XIX ст. у побуті українського села значне місце посіли паперові прикраси. Виникнення народних витинанок пов'язане з появою дешевого паперу і з переходом від курної хати до «чистої». Зростання естетичної потреби селянина призвело до того, що хати почали обмазувати, білити, а згодом і прикрашати паперовим декором.

У XIX — на початку XX ст. мешканці сіл оновлювали хатні прикраси щорічно до Великодня.

Олена ВИТРИХОВСЬКА



ПРИЙШОВ СПАС -- ЛТО ВІД НАС



М. Тимчак

14 серпня — перше осіннє свято: Маковія. В народі воно ще називається «Першого Спаса», або «Спаса на воді». Вода в річках у цей день вважається цілющою. У церквах відправляють пообідню службу, святять воду, мак, васильки й чорнобривці. У відварі з васильків та чорнобривців купують хворих діточок — вважається, що ці купелі дуже цілющі при жовтяниці. Головки посвяченого маку та квіти кладуть за образи і зберігають до весни. Весною мак розсівають по городі, а сухі квіти на Благословення дівчата вплітають до своїх кіс, — «щоб не випадало волосся». Посвячені макові головки кладуть діткам під подушку, якщо вони погано сплять. А посвячений дикий мак у народному знахарстві вважається як засіб проти чародійства. Цим маком обсипають дім та підвішують над вхідними дверима і всі наврочення та відьмацькі хитрощі пропадають.

Жінки печуть «ШУЛИКИ»: до 0,5 склянки додають 0,5 ч. л. соди, погашеної оцтом, дрібку солі, 1 яйце та борошно. Замішують, розкачують завтовшки 3 мм та випікають. Спечені коржі ламають на дрібні шматочки в макітру і заливають

медовою ситою та розтертим маком.

З Маковія починається двотижневий Успенський піст — Спасівка.

19 серпня — Великий Спас, свято врожаю. До церкви на освячення несуть фрукти, овочі, мед, хліб. Існує повір'я, що цього дня Мати Божа роздає діткам на тому світлі золоті яблука, а ті діти, чиї батьки грішили і їли яблука до Спаса, стоять збоку і плачуть, бо їм не дали. Повернувшись з церкви, родина розговлялася: їли яблука з медом і запивали виноградним чи яблучним вином.

На Спаса поминають померлих родичів. Печуть пиріжки та пироги з яблучками. Пропонуємо кілька рецептів.

ЯБЛУЧНИЙ ПИРІГ

У 0,5 кг борошна всипати 1 ч. л. соди та 0,5 ч. л. лимонної кислоти. На грубу тертку потерти 100 г замороженого маргарину і змішати з борошном. Поступово додати півтори склянки кефіру, 2 жовтки та 50 г цукру. Тісто залишити на півгодини в теплом місці. Сковорідку змастити рафінованою олією або маргарином, викласти у форму дві третини тіста, дно змастити білком, всипати дрібно порізані яблука, змішані з цукром та корицею за смаком, пиріг закрити решетою тіста, змастити білком, збитим із 0,5 склянки цукру. Випікати 15-20 хв.

ПИРІГ «НІЖНИЙ»

6 яєць збити з 2 склянками цукру, поступово додаючи 2 склянки борошна. Сковорідку змастити маргарином, викласти дрібно порізані яблука, залити їх тістом. Випікати 20-25 хвилин.

Раїса ТАЛАЛАЙ

НА ЗДОБУТТЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРЕМІЇ УКРАЇНИ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Комітет із Державних премій України імені Тараса Шевченка повідомляє, що з 1 серпня 1998 року розпочинається прийом робіт на здобуття Державних премій 1999 року та Малої Державної премії 1999 року. Прийом творів на конкурс провадиться до 1 листопада 1998 року.

На здобуття Державних премій представляються нові, оприлюднені в завершеному вигляді твори з таких десяти номінацій:

- література (поезія, проза, драматургія);
- літературно- та мистецтвознавство;
- журналістика і публіцистика (книжки, теле- і радіопрोगрами, публікації у періодиці);
- музична творчість;
- образотворче мистецтво (живопис, графіка, скульптура);
- кінематографія (художні і документальні кіно- та телефільми);
- театральне мистецтво (театральні та телевізійні вистави);
- концертно-виконавська діяльність;
- народне мистецтво (ткацтво, розпис, вишивка, різьблення, гончарство);
- твори для дітей та юнацтва (незалежно від жанру).

На здобуття Малої Державної премії представляється кращий творчий дебют року (незалежно від жанру).

Представлення кандидатів на здобуття Державних премій провадиться творчими спілками, об'єднаннями, товариствами, громадськими організаціями мистецького та просвітницького спрямування, Міністерством культури і мистецтв України, Міністерством інформації України, мистецькими навчальними закладами, видавництвами, редакціями газет і журналів.

З усіх питань, пов'язаних з оформленням матеріалів на творчий конкурс, звертатися до Комітету із Державних премій України імені Тараса Шевченка за адресою: 252001, Київ, вул. Прорізна, 2, кім. 33-34, тел. 226-32-23.

Комітет із Державних премій України імені Тараса Шевченка

«Слово Просвіти»
Засновник - Всеукраїнське товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка.
Реєстраційне свідоцтво № 1007 від 16.03.1993 р.
Відповідальний редактор Любов Голота

Шеф-редактор Павло Мовчан
Редаколегія: Я. Гоян, А. Журавський, А. Погрібний, О. Пономарів, І. Юшук
Редакція листується з читачами тільки на сторінках газети і надіслані рукописи не повертає. Залишає за собою право редагування та скорочення текстів. При подачі матеріалів просимо авторів обов'язково вказувати свій ідентифікаційний код.

Адреса «Слова Просвіти»: 252001, Київ-1, завулок Музейний, 8, Всеукраїнське товариство «Просвіта» ім. Тараса Шевченка, тел. 228-01-30; E-mail: SLOVO @ PROSVITA. intercom. KIEV.UA
Індекс 30617 Зам. № 0331208 Наклад 3000
Видруковано з готових фотоформ на комбінаті «Преса України»